

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань науки і освіти

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-31-55, факс: 255-33-04, e-mail: kno@rada.gov.ua

№ 04-23/18-241

"15" Березня 2018 р.

МЕШІ В.М.,

Шановний Вікторе Миколайовичу!

Комітет з питань науки і освіти отримав Ваше звернення щодо усунення П.Порошенка з поста Президента України шляхом імпічменту та скасування, реформ, ініційованих Урядом України, зокрема освітньої через те, що, як зазначено у Вашому листі, «освітня реформа фактично позбавляє російськомовних громадян і представників національних меншин можливості навчатися рідною мовою, хоча це право гарантоване Конституцією України».

На виконання доручення Першого Заступника Голови Верховної Ради України І. Геращенко та у межах компетенції Комітету інформуємо про наступне.

28 вересня 2017 року набрав чинності новий Закон України «Про освіту», який, у тому числі, регулює питання використання української мови та мов національних меншин у сфері освіти. В результаті численних звернень представників громадських організацій в Україні, які представляють інтереси національних меншин в Україні, із закликом переглянути норми статей статті 7, які, на їх думку, порушують права національних меншин на освіту рідною мовою, та внести відповідні зміни, Комітет звернувся до Міністерства освіти і науки України з проханням надати відповідні роз'яснення, у тому числі щодо імплементації висновків рекомендацій Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії) щодо положень Закону «Про освіту» від 5 вересня 2017 року стосовно використання державної мови та мов меншин, а також інших мов в освіті, та отримав відповіді, що надсилаються Вам для ознайомлення (у додатку).

Принагідно інформуємо, що Кабінет Міністрів України підготував і подав до Верховної Ради України проект Закону про внесення змін до пункту з розділу XII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про освіту" щодо уточнення деяких положень (реєстр. № 8046 від 15.02.2018), яким пропонується подовжити перехідний період запровадження дії статті 7 Закону України «Про освіту» для осіб, які належать до корінних народів, національних меншин

України, надавши їм можливість до 1 вересня 2023 року (замість 1 вересня 2020 р.) продовжувати здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Додаток: ___ арк.

З повагою,

**Перший заступник
Голови Комітету**

Олександр СПИВАКОВСЬКИЙ

№04-23/10-1446
13.12.2017
04-23/12-306
31.01.2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м.Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Першому заступнику
голови Комітету
Верховної Ради України
з питань науки і освіти
Співаковському О. В.

Шановний Олександрє Володимировичу!

На виконання доручення Прем'єр-міністра України В.Б. Гройсмана від 26.12.17 № 5619/0/1-17 до звернення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти від 13.12.2017 № 04-23/10-1446 щодо надання інформації щодо захисту прав на освіту представників національних меншин України та відповідно щодо забезпечення освіти рідною мовою для представників української діаспори в європейських країнах, Міністерство освіти і науки України в межах своєї компетенції повідомляє.

11 грудня 2017 року на сайті МОН було оприлюднено офіційну позицію Міністерства щодо опублікованого рішення Венеціанської комісії стосовно мовної статті ЗУ «Про освіту» (додається).

Міністерство готове врахувати усі рекомендації, викладені у заключному пункті 126 висновку.

Станом на сьогодні МОН працює над проектом Закону України «Про загальну середню освіту», у тому числі над статтею про мову освіти у спеціальному законі. Проект Закону має бути поданий Міністерством на розгляд Кабінету Міністрів України до квітня 2018 року.

9 січня 2018 року була проведена нарада під головуванням Міністра освіти і науки України Л. Гриневич за участі відповідальних осіб МЗС, Міністерства культури України, Адміністрації Президента України, представників громадськості щодо проекту мовної статті спеціального Закону України «Про загальну середню освіту». За результатами наради було вирішено протягом наступних двох тижнів провести консультації з народними депутатами у Верховній Раді України. Після завершення обговорення в парламенті заплановано провести раунд консультацій з громадськими організаціями національних меншин, а також з представниками заінтересованих дипломатичних представництв.

Крім того, у лютому 2018 року Міністерство освіти і науки України керує керівництвом МОН до регіонів, де проживають національні меншини, з метою інформування щодо кроків

Міністерства з імплементації статті 7 ЗУ «Про освіту» та здійснення процесу підвищення кваліфікації вчителів.

Принагідно інформуємо, що забезпечення освітніх потреб представників національних меншин України здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України: «Про національні меншини в Україні», «Про засади державної мовної політики», «Про освіту», «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин», «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», міжнародних норм та рекомендацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та з урахуванням Гаазьких рекомендацій Верховного Комісара ОБСЄ щодо прав національних меншин на освіту.

Відомості щодо кількості закладів дошкільної освіти та розподілу їхніх вихованців за мовами виховання, мовами навчання та вивчення мови як предмета у закладах загальної середньої освіти у 2017-2018 н. р. та аналітичний огляд щодо заходів Міністерства освіти і науки України стосовно задоволення освітніх потреб представників національних меншин в Україні додаються.

Крім того, в рамках виконання відповідного доручення Міністерство культури України та Міністерство закордонних справ України надіслали інформаційно-довідкові матеріали у межах компетенції (листи додаються).

У разі необхідності МОН готове надати додаткову інформацію щодо вище окреслених питань.

Додатки:

1. Позиція МОН щодо опублікованого рішення Венеціанської комісії стосовно мовної статті ЗУ «Про освіту» на 3 арк.
2. Інформація МОН про задоволення освітніх потреб представників національних меншин України на 5 арк.
3. Лист Міністерства культури України від 29.12.2017 № 3500/18/14-17 на 1 арк. та додаток до листа Мінкультури від 29.12.2017 № 3500/18/14-17 на 5 арк.
4. Лист Міністерства закордонних справ України від 28.12.2017 № 203/14-800-2224 на 1 арк.
5. Додаток до листа МЗС від 28.12.2017 № 203/14-800-2224 на 13 арк.

З повагою

Заступник Міністра

Павло Хобзей

Атлас
Сервісний Р. 01/14-17

24.01.2018 11:07

ПОЗИЦІЯ МОН ЩОДО ОПУБЛІКОВАНОГО ВИСНОВКУ ВЕНЕЦІЙСЬКОЇ КОМІСІЇ

Міністерство освіти і науки України висловлює вдячність Венеційській комісії за підготовку та публікацію висновку щодо окремих положень статті 7 Закону України «Про освіту». Венеційська комісія врахувала більшість поправок МОН, висновок є збалансованим та конструктивним. Зокрема, комісія підкреслила, що «сприяння посиленню державної мови та її обов'язковість для усіх громадян є законною і навіть похвальною метою держави». Також зазначено, що державна мова – чинник єдності та взаєморозуміння в суспільстві.

Важливо додати, що основним пунктом висновку є останній заключний пункт (№126), в якому консолідовано рекомендації комісії та за яким потім Рада Європи проводить моніторинг імплементації країною рекомендацій ВК.

Зокрема, в цьому пункті йдеться:

«126. Багато питань можуть негайно розглядатися через інші законодавчі акти та при виконанні ст. 7 у тому вигляді, як вона ухвалена, зокрема, через прийняття закону «Про середню освіту». У зв'язку з цим Венеціанська комісія рекомендує, зокрема:

- повною мірою використовувати гнучкість, передбачену п. 4 ст. 7, при ухваленні імплементаційного законодавства для забезпечення значного рівня викладання офіційними мовами ЄС для відповідних меншин;
- продовжувати забезпечувати достатню частку освіти мовами меншин у початковій та середній школі, на додаток до вивчення державної мови;
- покращити якість викладання державної мови;
- внести зміни до перехідних положень Закону «Про освіту», забезпечивши довший перехідний період для поступового здійснення реформи;
- звільнити приватні школи від нових мовних вимог відповідно до статті 13 Рамкової конвенції;
- розпочати в межах виконання закону «Про освіту» новий діалог із представниками національних меншин та усіх зацікавлених сторін щодо мовного питання у освіті;
- забезпечити, щоб виконання Закону не загрожувало збереженню культурної спадщини меншин та безперервності вивчення мов меншин у традиційних школах».

Міністерство освіти і науки України, як і зазначається в рекомендаціях, планує повною мірою використати гнучкість, передбачену п. 4 ст. 7 Закону «Про освіту».

Враховуючи рекомендації, МОН пропонує наступні моделі імплементації ст. 7, що будуть прописані в Законі «Про загальну середню освіту». Моделі навчання у школах з мовами меншин будуть враховувати освітні потреби дітей різних національних громад, зважаючи на три критерії. Перший критерій – вразливість мови, другий – мовне середовище, у якому проживає меншина, і третій критерій – мовна група, до якої належить відповідна мова.

Отже, мають бути запропоновані 3 моделі застосування і вивчення мов для впровадження статті 7 Закону «Про освіту».

Перша модель передбачає можливість викладання мовою меншини всіх предметів з 1-го до 11(12)-го класу поряд з українською мовою. Ця модель діятиме для вразливих мов, тобто тих, що не мають власної держави для розвитку мовної термінології, а також для тих, що не живуть у середовищі власної мови. Наприклад, кримські татари не мають жодної іншої держави, яка займалася б розвитком термінології їхньої мови, наразі громада проживає виключно в українськомовному чи російськомовному середовищі, що також не сприяє розвитку кримськотатарської.

Наступна модель – для національних громад, мова яких належить до мов Європейського Союзу. Залежно від мовної групи та мовного середовища проживання, використання цієї моделі може мати 2 варіанти. Перший варіант передбачений для громад, чия мова належить до слов'янської мовної групи, та які проживають у переважно українськомовному середовищі. Йдеться, наприклад, про польську, словацьку, болгарську мови.

Як і передбачено Законом, діти, чия материнська мова належить до цієї групи, зможуть повністю навчатися рідною мовою у дитсадку та початковій школі, водночас вивчаючи українську. З 5-го класу поряд з предметами, що вивчаються рідною мовою, будуть запроваджуватися предмети, що вивчаються українською, їх частка буде збільшуватися та пропорційно зростатиме до старшої школи. Другий варіант враховуватиме особливості вивчення української мови представниками інших мовних груп та які переважно проживають у середовищі рідної мови. Зокрема, йдеться про румунську та угорську громади. Для шкіл із цими мовами навчання перехід на вивчення предметів українською відбуватиметься ще поступовіше, а відсоток предметів, що вивчаються державною, буде меншим. Такий підхід зумовлено тим, що вивчати мову іншої мовної групи значно складніше і потребує більше навчального часу, щоб досягти мовного рівня для вивчення інших предметів.

Третя модель – для національних громад, материнська мова яких належить до однієї з українською мовної сім'ї, а також, що проживають переважно в середовищі власної мови. До таких мов належить російська. Діти, що навчатимуться за цією моделлю, переходитимуть на навчання предметів українською одразу після 5-го класу. Діти, материнська мова яких російська, легко засвоюють українську, водночас вони здебільшого проживають у

середовищі саме російської мови – у сім'ї, на вулиці спілкуються нею, переглядають фільми й телебачення російською. Отже, єдине місце, де діти з цієї національної громади можуть вільно застосовувати державну мову, – це школа. Вивчаючи предмети українською, водночас продовжуючи вивчати російську як предмет, діти зможуть на якісно високому рівні оволодіти одразу обома мовами – і українською, і російською.

Міністерство освіти і науки також розпочало роботу над поліпшенням вивчення української мови у школах з мовою навчання національних громад. Спільно з меншинами МОН працює над подальшою розробкою різних навчальних підходів з урахуванням освітніх потреб дітей. Основна мета – забезпечити достатній рівень володіння державною мовою, водночас зберігаючи якісне навчання різних предметів як державною, так і рідною мовами.

Міністерство також погоджується з тим, що питання звільнення приватних шкіл від нових мовних вимог – відповідно до статті 13 Рамкової конвенції – не врегульовано в Законі «Про освіту», і це можна буде зробити у Законі «Про загальну середню освіту».

МОН вдячне Венеціанській комісії, що запит на підготовку аналізу українського законодавства на його відповідність існуючим міжнародно-правовим стандартам було опрацьовано в стислі терміни, а зауваження української сторони були відображені в фінальному висновку.

Україна готова й надалі співпрацювати з відповідними експертними органами Ради Європи задля розвитку законодавчої бази у сфері забезпечення прав національних меншин. Крім того, Україна закликає партнерів-сусідів до конструктивного діалогу.

Інформація МОН про задоволення освітніх потреб представників національних меншин України

Забезпечення освітніх потреб представників національних меншин України здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України: «Про національні меншини в Україні», «Про засади державної мовної політики», «Про освіту», «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин», «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», міжнародних норм та рекомендацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та з урахуванням Гаазьких рекомендацій Верховного Комісара ОБСЄ щодо прав національних меншин на освіту.

Відповідно до статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова; держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Водночас, відповідно до статті 53 Конституції України «громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства».

Для забезпечення права на навчання мовами національних меншин та вивчення цих мов, функціонує розгалужена мережа закладів освіти.

Заклади дошкільної освіти здійснюють виховання шістьма мовами (українською, молдовською, польською, російською, румунською, угорською).

У закладах загальної середньої освіти здійснюється навчання шістьма мовами (українською, молдовською, польською, російською, румунською, угорською), у початковій школі вісьмома (українською, болгарською, молдовською, польською, російською, румунською, словацькою, угорською), як предмет вивчається 30 мов (без урахування анексованого Криму).

Відомості про кількість закладів дошкільної освіти та розподілу їх вихованців за мовами виховання станом на 01.01.2017 (без урахування тимчасово окупованих територій)

Мови виховання	Кількість закладів	Кількість дітей, які виховуються цією мовою
	01.01.2017	01.01.2017
українська	14011	1232169
російська	332	57283
угорська	76	5232
румунська	63	3480
молдовська	16	1325
кримськотатарська	-	20
польська	2	137
німецька ¹	-	28
словацька ¹	-	115
іврит ¹	-	24
англійська	-	316
заклади з кількома мовами виховання	449	

¹окремі групи в дошкільних навчальних закладах

Відомості про мови навчання та вивчення мови як предмета у закладах загальної середньої освіти у 2017-2018 н. р.¹

(без урахування тимчасово окупованих територій)

Мови навчання або вивчення	Кількість закладів з навчанням цією мовою	Кількість учнів, які навчаються цією мовою	Кількість учнів, які вивчають цю мову як предмет	Кількість учнів, які вивчають цю мову факультативно або в гуртках
українська	14414	3 462894	385027	24020
російська	471	347867	955383	66587
румунська	72	15985	3744	280
угорська	72	16450	1378	1803
кримськотатарська	-	11	360	59
молдовська	3	2652	2635	156
польська	5	1844	56033	14644
англійська		401	3 660376	17717
словацька ²		148	257	971
болгарська ²		70	7787	1297
гагаузька		-	922	-
німецька		-	647217	13762
новогрецька		-	2460	391
іврит		-	4584	106
іспанська		-	14826	845
латинська		-	1068	315
французька		-	150440	4939
японська		-	847	132
чеська		-	737	144
корейська		-	446	-
арабська		-	592	-
гінді		-	49	-
данська		-	74	-
італійська		-	1010	458
китайська		-	1709	729
норвезька		-	86	-
перська		-	37	37
турецька		-	287	205
фінська		-	68	-
шведська		-	135	-
албанська		-	-	12
заклади з кількома мовами навчання	663	-	-	-
<i>Разом</i>	15700	3 848322	-	-

¹заклади державної, комунальної, приватної форм власності без урахування вечірніх та спеціальних шкіл (шкіл - інтернатів);

²окремі класи в загальноосвітніх навчальних закладах

Відповідно до затверджених Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти Міністерством освіти і науки України розроблено багатоваріантні навчальні плани, програми, що враховують особливості вивчення мов та літератур національних меншин у різних типах закладів загальної середньої освіти. Серед них: Типовий навчальний план з навчанням мовою національної меншини; Типовий навчальний план з навчанням українською мовою з вивченням мови національної меншини.

У закладах загальної середньої освіти з навчанням мовою національної меншини предмети вивчаються мовою меншини. Також обов'язково

вивчаються державна мова (українська) і література. У закладах загальної середньої освіти з навчанням українською мовою з вивченням мови національної меншини всі предмети вивчаються українською мовою, а також обов'язково вивчається мова національної меншини.

З метою розширення можливостей для випускників закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин щодо здобуття вищої освіти та подальшої самореалізації в українському суспільстві МОН розроблено та затверджено (наказ від 01.06.2017 № 784) Додаткові заходи щодо формування мовних компетентностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин на 2017-2021 роки.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р затверджено План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Зазначеним планом передбачено розроблення нових проектів державних стандартів, типових освітніх програм для початкової і базової середньої освіти, створення сучасних підручників з української мови, підготовка й видання двомовних термінологічних словників, дидактичних матеріалів з української мови, мультимедійних ресурсів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Крім того, розроблено проект нового Державного стандарту початкової школи, яким значно збільшено кількість годин на вивчення української мови в закладах освіти з навчанням мовами національних меншин. Також розроблено примірний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів української мови.

Реалізація цих заходів сприятиме вивченню української мови в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин,

Щорічно за кошти Державного бюджету видаються підручники для загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 729 «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 781 внесено зміну до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 781 «Деякі питання забезпечення підручниками та навчальними посібниками студентів вищих навчальних закладів, учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів та вихованців дошкільних навчальних закладів».

Зміною до постанови визначено, що підручники з кримськотатарської мови та літератури до відновлення контролю над тимчасово окупованою територією України щороку видаються накладом 300 примірників (незалежно від контингенту учнів) та використовуються також у позашкільних навчальних закладах.

У 2017 році за кошти Державного бюджету видано підручники для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі з мов і літератур національних меншин.

Підготовлено до видання двомовні словники термінології з відповідних галузей знань:

українсько-молдовський, молдовсько-український;
українсько-польський, польсько-український;
українсько-російський, російсько-український;
українсько-румунський, румунсько-український;
українсько-угорський, угорсько-український.

З метою подальшої оптимізації роботи стосовно створення більш широких можливостей для надання освітніх послуг представникам ромської національної меншини наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 № 1327 затверджено План заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року. Окрім цього, Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством культури України створено постійну робочу підгрупу з питань освіти і культури при Міжвідомчій робочій групі з питань реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року. До її складу увійшли представники державних органів влади, громадських ромських організацій, наукових та освітянських установ.

Підготовка педагогічних кадрів для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин здійснюється закладами вищої освіти. Зокрема, для закладів загальної середньої освіти з навчанням українською і російською мовами підготовка педагогічних кадрів здійснюється у всіх адміністративно-територіальних одиницях країни.

Для закладів загальної середньої освіти з молдовською і румунською мовами навчання підготовка проводиться в Ізмайльському державному гуманітарному університеті, Ужгородському та Чернівецькому національних університетах; кримськотатарською – у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, угорською – в Ужгородському національному університеті; польською – у Волинському, Дрогобицькому педагогічному, Київському, Львівському, Прикарпатському, Східноукраїнському, Хмельницькому національних університетах; словацькою – у Львівському та Ужгородському національних університетах, болгарською – в Ізмайльському державному гуманітарному університеті та Київському, Львівському, Одеському національних університетах.

Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів здійснюють обласні інститути післядипломної педагогічної освіти.

Забезпечення освітніх прав представників національних меншин України здійснюється МОН системно, скоординовано у співпраці з Національною академією педагогічних наук України, Інститутом модернізації змісту освіти, місцевими органами управління освітою, обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти, представниками громадських організацій національних меншин, міжнародними організаціями щодо забезпечення освітніх прав національних меншин України.

З метою запровадження постійного механізму консультацій з громадськістю створено Громадську раду керівників освітніх програм всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин України.

За ініціативи громадської ради МОН запроваджено проведення з 2015 року Всеукраїнських олімпіад з мов національних меншин та підтримано ініціативу Всеукраїнської громадської організації «Союз гагаузів України» щодо започаткування підготовки фахівців з гагаузської мови та літератури на базі Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МОН плідно співпрацює з офісом Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин. Підтримано впровадження спеціального курсу виховної спрямованості «Культура добросусідства» в загальноосвітніх навчальних закладах полікультурних регіонів України. Розроблено регіональні програми «Я. Ми. Країна», видано для апробації робочі зошити для 1 класу «Я, моя сім'я, мої сусіди» цього курсу. У апробації беруть участь загалом 475 шкіл.

Окрім цього, задоволення освітніх потреб представників національних меншин України здійснюється в рамках Двосторонньої українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури, Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин, Міжурядової німецько-української комісії із співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні, а також в рамках міжвідомчих угод, протоколів.

Функції організації науково-дослідницької, інноваційної роботи, підготовки до видання підручників, посібників, словників, іншої довідкової літератури і дидактичних матеріалів для закладів загальної середньої освіти з навчанням російською та іншими мовами національних меншин України виконує Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України.

Для навчальних закладів з навчанням польською мовою ці функції виконує Дрогобицька філія Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», з навчанням угорською мовою - Закарпатська, з навчанням болгарською, гагаузською, молдовською – Одеська, румунською – Чернівецька філії Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».